

תורת הגמול – בתורה במשנה ובגמרא

1. תוספתא מסכת קידושין (ליברמן) פרק א הלכה יג

העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו ושנותיו ונוחל את האדמה וכל העובר עבירה אחת מריעין לו ומקטפין את ימיו ואין נוחל את האדמה ועל זה נאמ' וחוטא אחד יאבד טובה הרבה בחטא יחידי זה יאבד ממנו טובות הרבה לעולם יהא אדם רואה את עצמו כאילו חציו זכיי וחציו חייב עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו לכף זכות עבר עבירה אחת אילו שהכריע עצמו לכף חובה על זה נאמ' וחוטא אחד יאבד טובה הרבה בחטא יחידי שעשה זה איבד ממנו טובות הרבה

דברים פרק ה טו

כבד את אביך ואת אמך כאשר צוך יקוק אלהיך למען יאריכך ימך ולמען ייטב לך על האדמה אשר יקוק אלהיך נתן לך:

2. משנה מסכת ראש השנה פרק א משנה ב

בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בראש השנה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון שנאמר (תהלים ל"ג) היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם ובחג נידונין על המים: כל הדין הוא כללי ואפילו בני מרון שמקובל כביטוי אישי – מדבר על חשיבות מספרית של פרט אבל לא כפרסונה.

3. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף יח עמוד א

בראש השנה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון. מאי כבני מרון? הכא תרגימו כבני אמרנא. ריש לקיש אמר: כמעלות בית מרון. (אמר) רב יהודה אמר שמואל: כחיילות של בית דוד. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: וכולן נסקרין בסקירה אחת. אמר רב נחמן בר יצחק: אף אנן נמי תנינא +תהלים לג+ היצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם. מאי קאמר? אילימא הכי קאמר: דברנהו לכולי עלמא ומייחד לבייהו כהדדי - והא קא חזינן דלאו הכי הוא. אלא לאו הכי קאמר: היוצר רואה יחד לבם, ומבין אל כל מעשיהם.

4. דברים רבה (ליברמן) פרשת כי תצא

הה"ד אורח חיים פן תפלו וגו', א"ר אבא בר כהנא, אמ' הקב"ה לא תהא יושב ושוקל במצותיה של תורה, כענין שנא' ושקל בפלס הרים, לא תהא אומ' הואיל והמצוה הזו גדולה אני עושה אותה ששכרה מרובה, הואיל וזו מצוה קלה איני עושה אותה, מה עשה הקב"ה לא גלה לבריות מהו מתן שכרה של כל מצוה ומצוה, כדי שיעשו כל המצוות כתום, מנין, שנא' נעו מעגלותיה לא תדע. לה"ד למלך ששכר לו פועלים והכניס אותן לתוך פרדסו סתם ולא גילה להם מהו שכר של פרדס, שלא יניחו דבר ששכרו מועט ויעשו דבר ששכרו מרובה, בערב קרא לכל א' וא', א"ל תחת אי זה אילן עשית [א"ל] פלפל הוא, שכרו זהוב אחד. קרא לאחר, א"ל תחת אי זה אילן עשית, א"ל תחת זה, א"ל שכרו חצי זהוב פרח לבן הוא קורא לאחר, א"ל תחת אי זה אילן עשית, א"ל תחת זה, א"ל זית הוא, שכרו מאתיים מנה. א"ל לא היית צריך להודיע אותנו אי זה אילן שכרו מרובה כדי שנעשה תחתיו. אמ' להם המלך, אלו הודעתני אתכם היאך היה כל הפרדס נעשה, כך לא גילה הקב"ה מתן שכרן של מצוות חוץ משתי מצוות החמורה שבחמורות והקלה שבקלות. החמורה שבחמורות, כיבוד אב ואם, ומתן שכרה אריכות ימים, שנא' כבד את אביך ואת אמך וגו', והקלה שבקלות, שילוח הקן, ומתן שכרה אריכות ימים, שנא' שלח תשלח את האם וגו', הוי כי יקרא קן צפור לפניך.

5. משנה מסכת אבות פרק ב משנה א

רבי אומר איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושה ותפארת לו מן האדם והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה והסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין:

6. משנה מסכת אבות פרק ד משנה ב

בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה כבחמורה ובורח מן העבירה שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה:

7. פירוש הרמב"ם לאבות פרק ב משנה א

אחר כך אמר שראוי להזהר במצוה שייחשב בה שהיא קלה, כגון שמחת הרגל ולמידת לשון קודש, ובמצוה שהתבארה חומרתה, כמו מילה וציצית ושחיטת פסח. ושם סיבת זה, שאין אתה יודע מתן שכרן, ובאור זה הענין כמו שאספר, וזה, שהתורה כולה - ממנה מצוות עשה ומצוות לא תעשה. אמנם מצוות לא תעשה, הנה ביאר הכתוב העונש על כל אחת מהן, מלבד המעט, וחייב בקצתן מיתות, ובקצתן כרת, ומיתה בידי שמים, ומלקות, וידענו מן העונשים מצוות לא תעשה כולן, מה מהן איסורו חמור ומה מהן למטה מזה, והן שמונה מדרגות: המדרגה הראשונה, והיא החמורה שבהן - הם הדברים אשר חייב בהם סקילה. והמדרגה שלמטה מזו - מחוייבי שריפה. והשלישית - מחוייבי הרג. והרביעית - מחוייבי חנק. והחמישית - מחוייבי כרת. והששית - מחוייבי מיתה בידי שמים. והשביעית - מחוייבי מלקות. והשמינית - לאוין שאין לוקין עליהן. ומאלה המדרגות נדע גודל החטא וקוטנו.

אבל מצוות עשה - לא נתבאר שכר כל אחת מהן מהו אצל ה', עד שנדע מה מהן יותר חשוב ומה מהן למטה מזה, אלא ציוה לעשות מעשה פלוני ופלוני, ולא יודע שכר איזה משניהם יותר גדול אצל ה', ולפיכך ראוי להשתדל בכולן. ומפני זה העיקר אמרו: "העוסק במצוה פטור מן המצוה", מבלי הקשה בין המצוה אשר הוא עוסק בעשייתה והאחרת אשר תחלוף ממנו. ולזה גם כן אמרו: "אין מעבירין על המצוות", רצונו לומר: אם הזדמן לך מעשה מצוה, אל תעבור ממנו ותניחנו כדי לעשות מצוה אחרת. אחר כן אמרו: ואף על פי שלא התבאר שיעור חיוב מצוה על מצוה - יש שם דרך הקשה, וזה, שכל מצות עשה שתמצא שחייב בעבירה עליה חיוב גדול - תדע שבקיומה גם כן שכר גדול. משל זה, שהמילה וקרבת פסח ושבתה בשביעי ועשיית מעקה, כל אלו מצוות עשה, אבל חייב אשר יעשה מלאכה בשבת סקילה, ואשר יבטל המילה או הקרבן במועדו כרת, ואשר ישים דמים בביתו לאו, והוא אומר: +דברים כב ח+ "לא תשים דמים". ומזה תדע ששכר שבתה בשבת גדול מאד, יותר משכר המילה, ושכר המילה גדול אצל ה' משכר עשיית מעקה. וזה הוא ענין אומר: 'הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה'.

8. המאירי, למסכת קידושין דף לט עמוד ב

זהו ביאור המשנה ומה שבא עליה בגמרא, כך הוא מפנות האמונה להאמין בגמול ובעונש בין בעולם הזה בין בעולם הבא. ואל יבלבלו מה שיראה מהעדר הסדור בין בני אדם בצדיק ורע לו ורשע וטוב לו - שהכל ביושר!

פעמים שהוא צדיק גמור או שאין עוונותיו כדאי להשתלם כל כך ונגמל בזה ובבא, ופעמים שמקצת עבירות שבו צריכות מירוק ומריעין לו לנקותו מעוונותיו, עד שנדמה כאילו הוא רשע.

וכן הרשע - לפעמים רשע גמור ונענש בזה ובבא ופעמים צריך שיגמל לקצת מעשים שבידו ומטיבין לו, כדכתיב: "ומשלם לשונאיו על פניו" כלומר בעוד שהוא חי כדי להאבידו לעולם הבא, וזהו ענין 'יום טוב ויום ביש'. כלומר, שכל העושה מצווה אחת יתירה - מטיבין לו, רצה לומר שמתקינין לו כדרך שמתקינין ליום טוב שמצטערין ומתעמלין קודם לו להכנת יומו - כך מטיבין לו, רצה לומר שמתקינין ליום טוב שלו

כלומר שמצערין אותו בעולם הזה, להיות יומו מותקן לעולם הבא וההפך להפך. הא למדת שאף על פי שיש לפעמים שכר מצוות אף בעוה"ז, מכל מקום כמה דברים מעכבין את הגמול, ועיקר השכר לעוה"ב.

ולפיכך אל יהרהר אדם בעניין צדיק ורע לו או רשע וטוב לו כלל, ועל דעת זה העידו קצת חכמים ואמרו: הרי שאמר לו אביו עלה לבירה... ואף על פי שבעל זה המאמר סובר שאין בעולם הזה שכר מצוות, מכל מקום עיקר העניין ופינת הדת להשלים ביניהם, לומר שאף בעולם הזה יש שכר אלא שהוא מתערב לקצת סבות ונמצא עיקרו צפון לעולם הבא. וכל מעשיו יתברך במשפט ויושר אלא שאופני חכמתו נעלמים וכבר הארכנו בעניינים אלו בילדותנו בחבור התשובה.

9. משנה מסכת אבות פרק ד

[יז] רבי יעקב אומר העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין:

[יח] הוא היה אומר יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה:

10. ויקרא רבה (מרגליות) פרשה ג

אמ' ר' יעקב בן קורשאי טוב מלא כף נחת, זה העולם הבא. ממלא חפנים עמל, זה העולם הזה. אלא ורעות רוח, רעותהון דרשיעיא למעבד עיבדתהון בעלמא הדין מיסת ליתפרע מנהון לעלמא דאתי.

קהלת פרק ד פסוק ו - טוב מלא כף נחת ממלא חפנים עמל ורעות רוח:

11. מהרש"א חידושי אגדות מסכת קידושין דף לט עמוד ב

שכר מצוה בהאי עלמא ליכא כו' הרי שא"ל אביו עלה לבירה כו' ולא תקשי לך מכל היעודים שבתורה דא"א לפרש רק בעוה"ז שאם תשמעו יבואו עליכם כל הברכות והטובות וישבו על אדמתם ובהיפך אם לא תשמעו יבואו כל הקללות ואבדתם מן הארץ ד"ל לרבי יעקב דמודה דזכות הרבים ומעשיהם הטובים מביאים להם כל הברכות והטובות שנזכרו בתורה גם בעוה"ז וכן בהיפך בחטא הרבים אבל ר"י לא אמר כן אלא ביחיד שמרובה בזכיות אין שכרו רק לעוה"ב דבעוה"ז מריעין לו כדי לזכותו בעוה"ב וכן בהיפך במרובה עונות מטיבין לו בעוה"ז כדי לטורדו בעוה"ב וכענין זה אמרו אין בידינו לא מיסורי צדיקים ולא משלות רשעים ומה שיש לדקדק עוד בדברי ר' יעקב עיין בחידושינו סוף מס' חולין:

12. משנה מסכת אבות פרק א משנה יא

אבטליון אומר חכמים הזהרו בדבריכם שמא תחובו חובת גלות ותגלו למקום מים הרעים וישתו התלמידים הבאים אחריכם וימותו ונמצא שם שמים מתחלל:

ר' עובדיה מברטנורא שם

הזהרו בדבריכם - שלא תניחו מקום למינים לטעות בדבריכם:

ונמצא שם שמים מתחלל - שישארו אותן דעות בטלות בעולם. כמו שקרה לאנטיגנוס איש סוכו עם צדוק ובייתוס תלמידיו, שאמר להם אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, ואמרו הם, אפשר פועל עושה מלאכה כל היום וטורח ולערב אינו מקבל פרס. ויצאו למינות הם ותלמידיהם, ונקראים צדוקים ובייתוסים עד היום: